

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Valtion hankintakeskuk-
sen muuttamisesta osakeyhtiöksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Valtion hankintakeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi. Lailla valtioneuvosto oikeutettaisiin luovuttamaan liiketoimintaa harjoittavana valtion laitoksena toimivan Valtion hankintakeskuksen liiketoiminta ja hallinnassa oleva omaisuus perustettavalle osakeyhtiölle. Perustettava osakeyhtiö toimisi julkishallinnon tarpeisiin eri-

koistuneena hankinta- ja jakeluorganisaationa. Yhtiö toimisi myös julkisista hankinnoista annetussa laissa tarkoitettuna valtion laitosten ja virastojen hankintayksikkönä.

Esitys liittyy valtion vuoden 1995 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1995 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ .	1	4. Esityksen vaikutukset	7
YLEISPERUSTELUT	3	4.1. Taloudelliset vaikutukset	7
1. Johdanto	3	4.2. Henkilöstövaikutukset	8
2. Nykyinen tilanne	3	5. Asian valmistelu	8
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	8
2.2. Kansainvälinen vertailu	4	1. Lakiehdotuksen perustelut	8
2.3. Nykytilan arviointi	5	2. Voimaantulo	9
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	6	LAKITEKSTI	9
3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	6		
3.2. Keskeiset ehdotukset	6		

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Julkisten hankintojen taloudellinen merkitys Suomessa on huomattava. Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpitoon pohjautuvien tietojen mukaan julkinen sektori eli valtio, kunnat ja kuntayhtymät, sosiaalirahastot sekä valtion ja kuntien liikelaitokset hankkivat vuonna 1993 tavaroita ja palveluksia yhteensä noin 68 miljardin markan arvosta.

Julkishallinnon on erityisesti nykyisessä taloudellisessa tilanteessa käytettävä resurssijaan mahdollisimman tehokkaasti ja rationaalisesti. Tarve muuttaa Valtion hankintakeskuksen organisaatiomuoto osakeyhtiöksi perustuu liikelähdöllisiin kehittämistarpeisiin ja toimintaympäristön muuttumiseen. Yhtiöittämisen yhteydessä tullaan luopumaan valtion viranomaisten velvollisuudesta keskittää eräät hankintansa hankintakeskukselle. Velvoiteperusteisen keskitetyn hankinnan sijaan joudutaan kehittämään erilaisia hankintakeskuksen ja sen asiakkaiden välisiä sopimus pohjaisia yhteishankintamenettelyjä. Tämän mahdollistaa myös julkisista hankinnoista annetun lain (1505/92) säännökset.

Julkisen sektorin uudistamistyössä hallitus on asettanut 1990-luvun tavoitteeksi parantaa julkisen hallinnon tuloksellisuutta ja nostaa hallinnon tuottavuutta. Julkisten toimintojen tuloksellisuuden parantamiseksi hallitus edistää muun muassa markkinaohjauksen hyväksikäyttöä.

Valtion hankintakeskuksen yhtiöittämisellä on tarkoitus turvata hankintakeskukselle mahdollisuudet tehostaa ja monipuolistaa toimintaansa sekä siten luoda sille toimintaedellytykset muuttuvissa olosuhteissa. Toimintaedellytyksien turvaaminen edellyttää uusien liiketoimintamuotojen kehittämistä. Hankintapalveluiden kehittäminen ja toiminnan tehostaminen julkisella sektorilla tulevat keskeiseen asemaan. Hankintakeskuksen sisäistä organisaatiota on uudistettu tavoitteena mahdollistaa toiminnan tehostaminen, kehittäminen ja monipuolistaminen markkinatilanteen vaatimuksia vastaavaksi ottaen samalla huomioon Euroopan integraatiokehityksen.

2. Nykyinen tilanne

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Valtion hankintakeskus on kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla toimiva liike-toimintaa harjoittava valtion laitos.

Nykyiset Valtion hankintakeskusta koskevat säädökset ovat valtion hankintakeskuksesta annettu laki (265/41) ja asetus (741/74) sekä kauppa- ja teollisuusministeriön päätös valtion hankintakeskuksesta annetun asetuksen soveltamisesta (742/74). Niissä on säädetty hankintakeskuksen organisaatiosta, tehtävistä, asemasta valtionhallinnossa ja toimintaperiaatteista.

Valtion hankintakeskuksesta annetun lain 1 §:n mukaan hankintakeskuksen tehtävänä on valtion virastojen ja laitosten tavaranhankintojen valvonta ja keskittäminen. Valtion hankintakeskuksesta annetun asetuksen 4 §:ssä on säädetty valtion viranomaisten velvollisuudesta keskittää eräät hankintansa hankintakeskukselle. Lain 3 §:n mukaan hankintakeskusta on hoidettava yleisten liikeperiaatteiden mukaan, joka asetuksen 2 §:n 3 momentin mukaan merkitsee, että hankintakeskuksen käyttötulojen on peitettävä käyttömenot.

Voimassa olevat valtion tavara- ja palveluhankintoja koskevat säännökset perustuvat vuoden 1994 alusta voimaan tulleeseen julkisista hankinnoista annettuun lakiin (1505/92). Lailla ja sen nojalla annetuilla julkishallinnon hankintojen tekemistä koskevilla säännöksillä täytetään Euroopan talousalueesta tehdystä sopimuksesta (ETA-sopimus) aiheutuvat velvollisuudet julkisten hankintojen osalta. Lain toisena päätarkoituksena on kilpailun lisääminen julkisen hallinnon hankintamenettelyissä. Laki mahdollistaa Valtion hankintakeskuksen toiminnan julkisten hankintojen hoitajana hankintayksiköiden niin halutessa.

Valtion hankintakeskuksen toiminta

Hankintakeskuksen tavoitteena on toteuttaa valtiontalouden kannalta mahdollisimman

edullisesti asiakkaidensa tavaroiden ja palvelujen hankintoja, jotka valtio rahoittaa joko kokonaan tai osittain. Hankintakeskus pyrkii toiminnassaan hankintakustannusten alenemisen, edullisten ostoehdojen, laatuvalintojen, tiedotuksen ja asiantuntemuksen avulla säästöihin, jotka tulevat pääosin suoraan asiakkaiden hyväksi. Myymänsä tavarat ja palvelut hankintakeskus hinnoittelee kustannusten mukaisesti siten, että hankintakeskuksen käyttötalouden tuloilla katetaan käyttötalouden menot sekä käyttöomaisuuden uusintainvestoinnit. Toiminnan päämääränä on luoda asiakkaille mahdollisuus edullisiin hankintaehtoihin ja kustannussäästöihin niiden omassa hankintatoiminnassa.

Asiakkaita ovat valtion virastojen ja laitosten ohella valtion liikelaitoksista annetun lain (627/87) mukaiset liikelaitokset sekä vakiintuneen käytännön mukaisesti myös lailla tai asetuksella perustetut julkisoikeudelliset laitokset ja yhteisöt. Asiakkaina on toiminnan alkamisesta saakka ollut myös kuntia ja kuntainliittoja, nykyisin kuntayhtymiä, ja muita valtionosuutta tai -avustusta saavia yhteisöjä sekä valtiokennemmistöisiä osakeyhtiöitä. Hankintakeskus on toiminut myös kehitysavun ja yleishyödyllisten kansainvälisten järjestöjen hankintojen hoitajana. Vuoden 1993 päättyessä hankintakeskuksen asiakasrekisterissä oli 9800 laskutusosoitetta. Rekisteröityjä kotimaisia tavarantoimittajia oli 4700 ja ulkomaisia 3000.

Valtion hankintakeskuksen vuoden 1993 liikevaihto oli 1863 miljoonaa markkaa. Siitä 65,2 % kohdistui valtion virastoille, laitoksille ja liikelaitoksille, 28,7 % valtionosuutta tai -avustusta saaville laitoksille ja 6,1 % valtiokennemmistöisille osakeyhtiöille. Hankintakeskuksen kautta arvioidaan tapahtuvan noin neljännes valtion virastojen, laitosten ja liikelaitosten tavarahankintojen kokonaisarvosta. Tilauksena mitaten hankintakeskuksen osuus on kuitenkin suurempi.

Hankintakeskus palvelee asiakkaitaan hankinnoissa kolmella kaupallisella päätoimintamuodolla. Hankintakeskus tekee hankinnoista ensinnäkin 12 tai 24 kuukauden pituisia yleis-sopimuksia valmistajien, tukkuliikkeiden ja maahantuojien sekä monissa tapauksissa myös alueellisten ja paikallisten myyjien kanssa. Lisäksi se tarjoaa kaupallista asiantuntemusta asiakkaidensa perus- ja erikoishankintojen toteuttamiseksi. Kolmantena päätoimintamuotona ovat varastotoimitukset. Hankintakeskuk-

sen tehtävänä on myös eräiden atk-tarvikkeiden valmiusvarastointi.

Hankintakeskuksen muita tehtäviä ovat lisäksi tuotteiden laatu- ja tyyppivalikoimien yhtenäistäminen sekä supistaminen neuvonnan, kehitystyön ja tarjoustoiminnan avulla. Myös varastotoiminnan tavoitteena on ohjata asiakkaiden hankintoja tutkittuihin ja käyttötarkoitusta vastaaviin laatuihin ja tyyppeihin. Hankintakeskuksen kilpailuttamien hankintojen ja asiakkaiden välisen hankintayhteistoiminnan avulla on saavutettu suurostoetuja.

Hankintakeskus on osallistunut hankintalainsäädännön ja -ohjeistuksen kehittämiseen asiantuntijana sekä virastojen ja laitosten materiaalitöiden henkilöiden kouluttamiseen. Lisäksi hankintakeskus on kehittämässä elektronista tiedonsiirtoa julkishallinnon materiaalitöimintöjen rationalisoimiseksi. Kansainvälisen tuonti- ja vientitoiminnan lisäksi hankintakeskuksessa toimii kaupalliset lakiasiat- ja ETA-palvelu asiakkaiden neuvomiseksi ja avustamiseksi uusien kansainvälisten velvoitteiden noudattamisessa. Niinikään hankintakeskus hallinnoi Maailmanpankin, Euroopan jälleenrakennuspankin ja Japanin vienti- ja tuontipankin myöntämiä luottoja Viron tasavallalle sekä niihin liittyviä hankinta- ja kouluttamisprojekteja.

2.2. Kansainvälinen vertailu

Julkisten hankintojen hoitamisen tehokkuuteen on kiinnitetty huomiota kaikissa markkinatalousmaissa, vaikkakin ratkaisut vaihtelevat julkisen hallinnon rakenteen erilaisuuden ja historiallisen kehityksen johdosta. Yhteisenä vallitsevana piirteenä voidaan pitää pyrkimystä käyttää hyväksi valtion hankintojen suurta volyymia ostoehdojen parantamiseksi järjestämällä yhteishankintoja esimerkiksi varastoonostojen tai puitesopimusten avulla. Useissa maissa, kuten Australiassa, Belgiassa, Kanadassa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa, valtion viranomaiset ovat velvoittettu käyttämään hankinnoissaan näitä yhteishankintajärjestelyjä.

Useimmissa maissa valtion yhteishankintoja suorittavat tai järjestävät yksiköt toimivat joko budjettirahoitteisina valtion virastoina tai budjettisidonnaisina liikelaitoksina. Eräissä maissa hankintayksikkö on viime vuosina muutettu

joko budjetin ulkopuoliseksi liikelaitokseksi (Ranska), valtion rahastoksi (Iso-Britannia) tai valtion yhtiöksi (Alankomaat).

Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana julkisten hankintojen merkitykseen ja niiden hoidon tehokkuuteen kiinnitetty huomio on lisääntynyt. Tätä osoittaa erityisesti julkisten hankintojen järjestelyn muodostuminen erääksi neuvottelukohteeksi sekä EY:n että GATTin piirissä. Iso-Britanniassa lisättiin hankintojen ohjausta ja koordinoitua perustamalla tätä varten valtiovarainministeriön yhteyteen erillinen elin vuonna 1985. Kanadassa muodostettiin vuonna 1969 erityinen hankinta- ja palveluministeriö, jonka toiminnan piiriin kuuluvat kaikki liittovaltion hankinnat. Kehitys on kulkenut poikkeavaan suuntaan vain Norjassa, missä 1980-luvun alussa julkiset hankinnat siirrettiin aluepoliittisiin perustein läänien vastuulle.

Kansainvälistä vertailua suoritettaessa on yksityiskohtaisemmin perehdytty Alankomaissa tapahtuneeseen kehitykseen. Alankomaiden hankintakeskus Nederlands Inkoopcentrum (NIC) perustettiin nimellä Rijksinkoopbureau (RIB) vuonna 1921. Se toimi 1980-luvun lopulle saakka valtion virastona, joka välitti tavaroita niitä tarvitseville viranomaisille omalla ostohinnallaan peittäen toiminnasta aiheutuvat kulut erillisestä valtion budjetissa myönnetystä määrärahasta. Toiminta muodostui järkeväksi ja byrokraattiseksi ja sen jatkaminen asetettiin kyseenalaiseksi. Ulkopuolisen konsultin suorittama selvitys osoitti kuitenkin, että keskitetyllä hankintatoiminnalla päästiin runsaan 10 prosentin säästöihin suhteessa liikevaihtoon. Varsin pitkän kehitysprosessin tuloksena RIB:stä tuli osakeyhtiömuotoinen NIC, joka aloitti toimintansa vuonna 1990.

Ruotsin hankintajärjestelmä on hajautettu ilman yhteistoimintavaltioita. Valtion hankintoja koordinoivana viranomaisena on toiminut Riksrevisionsverket (RRV), joka on muun muassa tiedottanut koko valtionhallintoa palvelevista yleisesti käytettyjen tavaroiden puitesopimuksista. Tehdyt puitesopimukset ovat kaikkien valtion viranomaisten käytettävissä, jolloin tavaraa tarvitseva virasto tai laitos jättää sopijapuolena oleville yrityksille tilauksen, joka toimittaa tavarat tilaajalle sekä laskuttaa tätä suoraan sopimuksen mukaisin ehdoin. Sopimuksia on tehty runsaan 300 eri tavararyhmän tuotteiden hankintaa varten, useassa tavararyhmässä myös keskenään kil-

pailevista merkeistä. Eta-sopimuksen tultua voimaan vuoden 1994 alussa Ruotsissa on perustettu valtion ja kuntien hankintoja koordinoiva lautakunta (Nämnden för offentlig upphandling), jolle edellä mainitut tehtävät ovat siirtyneet.

Ruotsin kunnallisen kentän hankinnoissa keskeiset laitokset toimivat osakeyhtiömuodossa: lähinnä koulu- ja toimistotarvikkeiden sekä kalusteiden hankintoja hoitaa Kommunsamköp Ab ja terveydenhoitosektorin hankintoihin keskittyy myös omia valmistusyksiköitä hallinnoiva Landstingens Inköpscentral Ab (LIC).

Tanskassa ryhdyttiin julkisten hankintojen hoidon tehokkuuteen kiinnittämään lisää huomiota 1970-luvun lopulla. Silloin perustettiin valtiovarainministeriön alainen virastomuotoinen suppea hankintayksikkö, joka vuodesta 1992 lähtien toimi valtion liikelaitoksena nimellä Statens Indkøb. Se on 1 päivänä kesäkuuta 1994 muutettu valtion ja kuntien keskusjärjestön yhdessä omistamaksi osakeyhtiöksi (Statens og Kommunernes Indkøb Service A/S).

2.3. Nykytilan arviointi

Resurssit, toiminta ja taloudellinen tulos

Valtion hankintakeskuksen organisaatio muodostuu ylijohdosta, kolmesta tulosityksiköstä ja kuudesta näiden toimintaa palvelevasta tukiyksiköstä. Tulosityksiköorganisaatio pohjautuu tuoteryhmäkohtaiseen ja osittain myös asiakaskohtaiseen jakoon. Henkilökuntaa oli vuoden 1993 lopussa yhteensä 292 henkeä, joista virkasuhteessa oli kaksi ja loput työsopimussuhteessa. Hankintakeskus toimii valtion omistamissa kiinteistöissä Helsingissä.

Valtion hankintakeskuksen liikevaihto oli vuonna 1993 1 863 miljoonaa markkaa. Liikevaihto oli vuonna 1991 2 572 miljoonaa markkaa ja vuonna 1992 2 260 miljoonaa markkaa. Vuoden 1994 budjetoitu liikevaihto on 1 570 miljoonaa markkaa. Aleneva liikevaihto johtuu lähinnä valtion virastojen ja laitosten hankintojen supistumisesta.

Valtion hankintakeskus on toimintojaan tehostamalla saavuttanut sille asetetut ylijäämätavoitteet. Vuonna 1991 mainittu tavoite oli 16 miljoonaa markkaa, vuonna 1992 12 miljoonaa markkaa ja vuonna 1993 15 miljoonaa markkaa.

Toiminnan merkitys valtion ja kuntien taloudelle

Hankintakeskuksen toiminta tuottaa valtion ja kuntien taloudelle suoria säästöjä ostohintojen tuloksena. Vaikka monet suuret valtion laitokset saisivat ostoetuja myös ilman hankintakeskuksen myötävaikutusta, arvioidaan hankintakeskuksen toiminnan tuloksena julkiselle taloudelle syntyvän keskimäärin 10 prosentin säästö hankintahinnoilla mitattuna. Suuruudeltaan tämä säästö vastaa muun muassa Alan-komaissa ja Ruotsissa laadittuja laskelmia.

Säästöjä aiheutuu myös epäsuorasti hankintatoiminnan rationalisoinnilla saavutettavan kustannusten alenemisen tuloksena. Kun hankinta suoritetaan hankintakeskuksen tekemän tarjouskilpailuun perustuvan sopimuksen nojalla, valtion virastojen ja laitosten ei tarvitse pyytää erillisiä tarjouksia tilattavien tavaraerien hintatason selvittämiseksi. Käytettäessä hankintakeskuksen kaupallisia hankintapalveluja viraston ja laitoksen oman hankintoihin erikoistuneen henkilöstön tarve vähenee. Vastaisuudessa eri organisaatioiden henkilöstöresurssit ovat yhä niukemmat, mikä myös vaikuttaa asiantuntijayksiköiden kehittämistarpeeseen. Monen projektin yhteydessä hankintakeskuksen palvelut ovat poistaneet tarpeen projektin oman hankintayksikön perustamiseen. Siten hankintakeskus on hoitanut esimerkiksi valtaosan Suomen kahdenvälisen kehitysavun hankinnoista.

Myös hankinnoissa, joita ei suoriteta hankintakeskuksen välityksellä, hyödynnetään hankintakeskuksen edustamaa hintatasoa. Hankintakeskuksen toiminnan kilpailuvaikutus heijastuu siten laajempaan tavaravolyymiin kuin sen välityksellä varsinaisesti kulkee ja toiminta on vaikuttanut yleisesti julkisen talouden ostohintoja alentavasti.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Esityksen keskeisiä tavoitteita ovat Valtion hankintakeskuksen toiminta- ja palvelukyvyin parantamisen ohella sen oman taloudellisen vastuun korostaminen sekä taloudellisen ja toiminnallisen ohjattavuuden kehittäminen.

Myös hankintakeskuksen toimintakulttuuri tulee yhtiöittämisen yhteydessä muuttumaan.

Suomen liittyttyä Euroopan talousalueeseen tulivat Euroopan yhteisön hankintadirektiivit sovellettaviksi myös Suomessa. Tämä on tuonut uusia velvoitteita valtion ja kuntien viranomaisille tietyn kynnysarvon ylittävien tavara- ja palveluhankintojen sekä rakennusurakoiden ostamisessa. Kynnysarvot ylittävät hankinnat asetetaan lisääntyvän kilpailun kohteeksi erityistä julkistamismenettelyä käyttäen. Hankintakeskus voi palvella asiakkaitaan kynnysarvon ylittävien hankintojen hoitamisessa. ETA-sopimus ei sinänsä velvoita Suomea muuttamaan hankintakeskuksen asemaa tai toimintaa. Nyt esitetyn muutoksen lähtökohtana onkin ensisijaisesti valtion materiaalihallinnon tehostaminen.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Valtion hankintakeskuksesta on tarkoitus muodostaa osakeyhtiö. Valtioneuvosto oikeutettaisiin luovuttamaan liiketoimintaa harjoittavana valtion laitoksena toimivan Valtion hankintakeskuksen liiketoiminnan ja hallinnassa olevan valtion omaisuuden tälle perustettavalle osakeyhtiölle. Valtion hankintakeskuksesta annettu laki kumottaisiin.

Valtio merkitsisi perustettavan yhtiön koko osakekannan. Perustettava osakeyhtiö toimisi julkishallinnon materiaalihallinnossa sekä muussa siihen liittyvässä ja sitä tukevassa palvelutoiminnassa. Varsinaista tarkoitustaan muuttamatta yhtiö voisi tarjota palvelujaan myös julkishallinnon toimialaa lähellä oleville yhteisöille. Näitä olisivat esimerkiksi erilaiset oppi- ja hoitolaitokset.

Yhtiö toimisi lisäksi julkisista hankinnoista annetun lain tarkoittamana hankintayksikkönä valtion virastojen ja laitosten osalta. Ehdotettuun lakiin ei sisälly säännöksiä hankintakeskuksen yksinoikeudesta valtionhallinnon hankintatoimessa. Hankintakeskus tarjoaisi avustavan ja täydentävän vaihtoehdon julkishallinnon yksiköiden omalle hankintatoimelle ja tukisi siten näiden pyrkimyksiä materiaalitoimintonsa hoitamiselle. Tässä kuten muussakin yhtiön toiminnassa sovellettaisiin kilpailulainsäädännön säännöksiä.

Hankintakeskuksen toimiala, tehtävät ja asiakaskunta säilyisivät siten pääosin nykyisen kaltaisina. Hankintakeskus palvelisi jatkossa-

kin julkista taloutta. Yhtiö jatkaisi suoraan Valtion hankintakeskuksen toimintaa vuoden 1995 alusta.

Edellä olevan johdosta ehdotetaan säädettäväksi laki Valtion hankintakeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi. Yhtiöön sovellettaisiin osakeyhtiölakia. Valtion omistusta tai sen määrää yhtiössä voidaan harkita erikseen tulevana vuosina. Osakkeiden luovutus, joka aiheuttaisi valtion määräysvallan tai määräenemmistövalan menetyksen, edellyttää eduskunnan suostumusta valtion osakasvallan käytöstä eräissä taloudellista toimintaa harjoittavissa osakeyhtiöissä annetun lain (740/91) mukaisesti.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Osakeyhtiön perustaminen ja toiminnan aloittaminen

Osakeyhtiö on tarkoitus perustaa syksyllä 1994 25 000 markan osakepääomalla, jotta siirrettävässä liiketoiminnassa käytettävä uusi osakeyhtiön toiminimi saadaan hyvissä ajoin markkinoitua asiakaskunnalle. On myös välttämätöntä, että osakeyhtiön hallinnon perustamistoimet voidaan toteuttaa riittävän ajoissa. Eduskunta myönsi osakepääomaan tarvittavat varat vuoden 1994 toisessa lisätalousarviossa. Valtio merkitsisi osakeyhtiön kaikki osakkeet.

Valtion hankintakeskus lakkaisi 1 päivästä tammikuuta 1995. Sen liiketoiminta, hallinnassa oleva omaisuus ja velat siirrettäisiin perustettavalle osakeyhtiölle. Omaisuus luovutettaisiin apporttina osakeyhtiölle 1 päivänä tammikuuta 1995 (luovutuspäivä), jolloin osakeyhtiön pääoma korotettaisiin 72 miljoonaan markkaan. Valtio merkitsisi osakepääoman kokonaan. Osakeyhtiön liiketoiminta aloitettaisiin 1 päivänä tammikuuta 1995 (liiketoiminnan alkamispäivä).

Osakeyhtiön pääomarakenne on tarkoitus muodostaa sellaiseksi, että se olisi toiminnan aloitusvaiheessa riittävän vahva mahdollisten sopeutusongelmien varalta ja että se mahdollistaisi yhtiön kannattavan toiminnan ottaen kuitenkin huomioon alan kilpailutilanteen. Tämä merkitsee sitä, että uuden yhtiön vakavaisuuden tulisi olla hyvä tai ainakin alan keskimääräistä tasoa, ei kuitenkaan liian vahva kilpailutilanteeseen nähden.

Valtio saa omistajana tuottoja uuteen yh-

tiöön sijoittamastaan pääomasta osinkojen muodossa. Osakeyhtiön voitonjaon suuruudesta päätetään vuosittain tilinpäätöksen hyväksymisen yhteydessä. Voitonjako sovitetaan tuloksen ja kilpailutilanteen mukaiseksi.

Koska perustettava osakeyhtiö jatkaisi Valtion hankintakeskuksen nykyistä toimintaa omistajan, asiakaskunnan, henkilöstön tai muiden merkittävien sidosryhmien muuttumatta, on perusteltua, ettei yritysmuodon muutos aiheuttaisi muutoksia siinä omaisuudessa, veloissa tai sitoumuksissa, jotka ovat valtion hankintakeskuksen tilinpäätöksessä 31 päivänä joulukuuta 1994. Tämän vuoksi Valtion hankintakeskuksen hallussa oleva valtion omaisuus siirrettäisiin sellaisenaan osakkeiden merkintähintana perustettavalle yhtiölle. Osakkeiden merkintä ei edellyttäisi maksusuorituksia. Osakeyhtiölle siirrettäisiin myös Valtion hankintakeskuksen velat.

Osakeyhtiön aloittava tase johdettaisiin soveltuvien osin Valtion hankintakeskuksen lopettavasta taseesta 31 päivänä joulukuuta 1994.

Omaisuus

Seuraavassa esitetyt luvut perustuvat alustavaan arvioon Valtion hankintakeskuksen tilinpäätöksestä 31 päivänä joulukuuta 1994 ja ne tarkistetaan hankintakeskuksen vuoden 1994 tilinpäätöksen valmistuttua.

Perustettavalle yhtiölle luovutetaan Valtion hankintakeskuksen hallussa olevat rakennukset ja maa-alueet. Rakennusten arvoksi arvioidaan 45 miljoonaa markkaa ja maa-alueiden arvoksi 27 miljoonaa markkaa. Käyttöomaisuuden kaluston, koneiden, laitteiden ja atk-ohjelmien arvoksi arvioidaan 27 miljoonaa markkaa. Luovutettavien osakkeiden ja osuuksien arvo on yhteensä 50 000 markkaa. Yhtiölle apporttina luovutettavan käyttöomaisuuden arvo olisi yhteensä noin 99 miljoonaa markkaa.

Valtion hankintakeskuksen rahoitusomaisuuden määräksi arvioidaan 185 miljoonaa markkaa ja tavaravaraston varastotilin arvoksi ennakkomaksuineen ja arvonnalisäveroineen 39 miljoonaa markkaa. Lyhytaikaisten velkojen arvoksi arvioidaan 124 miljoonaa markkaa. Rahoitus- ja vaihto-omaisuuden yhteenlasketusta arvosta 224 miljoonaa markkaa valtio luovuttaa 75 miljoonaa markkaa apporttina yhtiölle vararahastoon merkittäväksi. Loppu-

osan rahoitus- ja vaihto-omaisuuden yhteenlasketusta arvosta lyhytaikaisilla veloilla vähennettynä eli 25 miljoonaa markkaa yhtiö tilittää valtiolle vuoden 1995 loppuun mennessä.

Muodostettavan yhtiön oman pääoman arvoksi tulisi tällöin 174 miljoonaa markkaa, josta osakepääoma olisi 72 miljoonaa markkaa ja muuta sidottua pääomaa vararahasto 102 miljoonaa markkaa.

Vaikutus valtion talousarvioon

Valtion hankintakeskuksen valtion talousarvioon tapahtuva tuloutus muuttuisi siten, että nykyisen nettotulon sijasta valtiolle maksettaisiin voitonjakoa ja tuloveroa.

Kustannusvaikutukset osakeyhtiölle

Osakeyhtiöksi muuttaminen aiheuttaa nykytilanteeseen verrattuna tiettyjä lisäkustannuksia, joita syntyy lähinnä valtion- ja kunnallisverotuksen, vakuutusmaksujen, henkilösivukulujen, rahoituskulujen ja eräiden muiden kulujen muodossa. Kustannukset ovat samat kuin muilla osakeyhtiöillä.

4.2. Esityksen henkilöstövaikutukset

Valtion hankintakeskuksen palveluksessa oli vuoden 1993 lopussa yhteensä 292 henkeä,

joista virkasuhteessa on kaksi ja loput työso-
pimussuhteessa. Lähtökohtana on, että Valtion hankintakeskuksen palveluksessa oleva henkilöstö siirtyy perustettavan osakeyhtiön palvelukseen yhtiössä sovellettavin työehdoin. Valtion hankintakeskuksen virkamiesten virkasuhteet olisi lakkautettava, koska niiden jatkaminen osakeyhtiössä ei ole mahdollista.

Valtio vastaa Valtion hankintakeskuksen henkilöstön kertyneestä eläketurvasta. Liiketoiminnan aloituspäivästä lukien osakeyhtiö järjestäisi henkilöstönsä eläketurvan työntekijäin eläkelain (395/61) perusehtojen mukaisesti.

5. Asian valmistelu

Valtion hankintakeskuksen muuttamista uusimuotoiseksi liikelaitokseksi valmisteltiin kauppa- ja teollisuusministeriön asettamassa työryhmässä, jossa kauppa- ja teollisuusministeriön ohella olivat edustettuina valtiovarainministeriö, Valtion hankintakeskus ja sen henkilöstöjärjestöt. Tässä yhteydessä esityksestä pyydettiin lausunnot eri intressipiireiltä. Vuoden 1994 talousarvion käsittelyn yhteydessä esityksen valmistelussa hallitus päätyi kuitenkin siihen, että hankintakeskuksen liikelaitostamisesta luovutaan ja vuoden 1994 aikana valmistellaan hankintakeskuksen yhtiöittäminen. Hyväksyessään vuoden 1994 talousarvion eduskunta edellytti eri organisaatiovaihtoehtojen selvittämistä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Pykälä sisältää valtioneuvostolle annetun valtuuden merkitä kaikki Valtion hankintakeskuksen toimintaa jatkamaan perustettavan valtionyhtiön osakkeet sekä luovuttaa valtion omaisuus, joka on nykyisin Valtion hankintakeskuksen hallinnassa, tälle osakeyhtiölle. Hallitusmuodon 74 §:n (1077/91) mukaan valtion kiinteää omaisuutta voidaan luovuttaa eduskunnan suostumuksella tai sen mukaan kuin lailla säädetään.

Osakeyhtiö perustetaan julkishallinnon tar-

peisiin erikoistuneeksi hankinta- ja jakeluorganisaatioksi, materiaalihallinnon asiantuntijayksiköksi sekä muuta niihin liittyvää toimintaa varten.

Julkisia hankintoja koskevalla virkkeellä selvennetään tulkintaa siitä, katsotaanko yhtiö julkisista hankinnoista annetun lain (1505/92) mukaiseksi hankintayksiköksi. Hankintayksikönä yhtiö voisi valtion virastojen ja laitosten puolesta näiden niin halutessa kilpailuttaa niiden hankintoja. Hankintamenettelyssä sovelletaan mainitun lain säännöksiä.

2 §. Osakeyhtiön perustaminen järjestettäisiin

käytännössä siten, että valtioneuvosto luovuttaisi perustettavalle osakeyhtiölle Valtion hankintakeskuksen liiketoiminnan, sen hallinnassa olevan omaisuuden sekä velat ja sitoumukset.

Valtioneuvosto määräisi luovutettavan omaisuuden arvon ja ehdot, joilla luovutus tapahtuu, sekä määräisi omaisuuden luovuttamista ja osakeyhtiön muodostamista koskevista järjestelyistä. Omaisuuden ja liiketoiminnan siirto tapahtuisi 1 päivänä tammikuuta 1995, joten valtioneuvosto tekisi päätöksen omaisuuden siirrosta viimeistään syksyllä 1994. Tasearvojen tarkistukset tehtäisiin Valtion hankintakeskuksen vuoden 1994 tilinpäätöksen valmistuttua.

Perustettavalle yhtiölle luovutettava kiinteä omaisuus käsittää tontin n:o 10 Helsingin kaupungin 046. Pitäjänmäen kaupunginosassa korttelissa 46014 ja tontilla olevat rakennukset sekä tontin n:o 13 Helsingin kaupungin 046. Pitäjänmäen kaupunginosassa korttelissa 46014 ja tontilla olevat rakennukset.

3 §. Pykälä sisältää säännökset perustettavan osakeyhtiön verotuskohtelusta. Verotuksellisessa mielessä osakeyhtiö jatkaisi sellaisenaan Valtion hankintakeskuksen toimintaa arvonlisäverolain (1501/93) 62 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla. Omaisuuden siirrosta apportoitu ei osakeyhtiö maksaisi leimaveroa. Luovutettavaan omaisuuteen kuuluvien kiinteistöjen luovutuksesta sekä osakkeiden ja osuustodis-

tuksien siirrosta osakeyhtiö ei myöskään maksaisi leimaveroa. Tuloverotuksessa vähennyskelpoisena hankintamenona pidetään niitä arvoja, joista omaisuus on osakeyhtiöön luovutettu.

4 §. Sen jälkeen kun Valtion hankintakeskus on lakkautettu ja sen omaisuus siirretty osakeyhtiölle, yhtiö vastaa Valtion hankintakeskuksen toiminta-aikanaan antamista ja tekemistä velka-, hankinta-, toimitus-, yhteistyö ja muista sen kaltaisista sopimuksista.

5 §. Valtion hankintakeskuksesta annettu laki ehdotetaan kumottavaksi. Valtioneuvostolle ehdotetaan oikeutta ryhtyä omaisuuden ja liiketoiminnan luovuttamista koskeviin toimenpiteisiin heti lain tultua hyväksytyksi ja vahvistetuksi. Lisäksi pykälään otettaisiin tarpeelliset säännökset lain voimaantulosta sekä siitä, miten on toimittava Valtion hankintakeskuksen viimeisen tilikauden tilinpäätöksen osalta.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Valtion hankintakeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Valtioneuvosto oikeutetaan luovuttamaan kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalaan kuuluvan Valtion hankintakeskuksen hallinnassa olevat valtion omistamat maa-alueet ja rakennukset laitteineen sekä muu omaisuus ja liiketoiminta perustettavalle osakeyhtiölle. Yhtiö perustetaan julkishallinnon tarpeisiin erikoistuneeksi hankinta- ja jakeluorganisaatioksi, materiaalihallinnon asiantuntijayksiköksi sekä muuta niihin liittyvää toimintaa varten. Perustettava yhtiö toimii julkisista hankinnoista annetun lain (1505/92) tarkoittamana hankintayksikkönä valtion virastojen ja laitosten osalta. Valtio merkitsee osakeyhtiötä perustettaessa kaikki sen osakkeet.

2 §

Valtioneuvosto määrittää luovutettavan omaisuuden arvon ja ehdot, joilla luovutus tapahtuu, sekä määrää muista omaisuuden luovuttamiseen ja yhtiön muodostamiseen liittyvistä järjestelyistä. Valtioneuvosto määrittää, mikä osa omaisuudesta pannaan yhtiöön osakkeita vastaan.

3 §

Yhtiö ei ole velvollinen suorittamaan leima-

veroa tässä laissa tarkoitettua omaisuutta koskevasta luovutuskirjasta. Tulo- ja varallisuusverotuksessa sekä arvonnäisäverotuksessa yhtiön katsotaan sellaisenaan jatkavan Valtion hankintakeskuksen harjoittamaa liiketoimintaa.

4 §

Yhtiö vastaa niistä velka-, hankinta- ja toimitussopimuksista sekä muista niiden kaltaisista sitoumuksista, joihin Valtion hankintakeskus on toiminta-aikanaan sitoutunut.

5 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1995.

Tällä lailla kumotaan Valtion hankintakeskuksesta 19 päivänä huhtikuuta 1941 annettu laki (265/41).

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Valtioneuvosto voi tehdä 1 ja 2 §:ssä tarkoitettuja toimia ennen lain voimaantuloa.

Valtion hankintakeskuksen viimeisen toimintavuoden tilinpäätökseen sovelletaan, mitä liiketoimintaa harjoittavasta valtion laitoksesta säädetään. Osakeyhtiö hoitaa tältä osin laitoksen tehtävät.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 1994

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Pertti Salolainen*